

Mindszenty bíboros az 1956-os forradalom- és szabadságharcban

Bertalan Péter*

Abstract **Cardinal Mindszenty in the 1956 Hungarian Revolution and War of Independence.** After getting out of prison on the 30th of October 1956, Mindszenty found himself soon in the whirl of revolutionary and political events. The prelate who was freed from his internment in Felsőpetény after long years in captivity probably expected that it would be impossible or very hard to cope with the tasks waiting for him. This explains his seemingly tough resistance towards the intents to free him. His release from prison set in motion the cardinal's fate-like drift towards his speech of the 3rd of November 1956, which provoked many debates later. He started off from Felsőpetény with military escort, because it was dangerous to get to the capital due to the rapidly changing events. He could experience the enthusiasm of the people and then the direct threat as well when he met the Soviet tanks along the way. The participation of Mindszenty in the political events in the period from the 30th of October to the 3rd of November made the Archbishop of Esztergom an outstanding witness and figure of the history of Hungary of the 20th century.

Keywords 20th century Hungarian church history, religion and politics, the Catholic Church's resistance to Communist repression, Peace Priests' Movement

Mindszenty bíboros életútjának kutatása a modern egyháztörténet egyik legfontosabb feladata. Példamutató, következetes magatartása a forradalom napjaiban méltán váltja ki az utókor elismerését. A tanulmány a bíboros 1956 októberének végén, novemberének elején kiteljesedő, szilárd erkölcsi talapzaton álló politikáját veszi górcső alá az újabb szakirodalmi kutatások alapján.

A börtönből 1956. október 30-án kiszabaduló Mindszenty hamarosan a forradalmi események és a politikai történések forgatagában találta magát. A hosszú éveig raboskodó, majd a felsőpetényi internálásból kiszabadított idős főpap valószínűleg sejtette, hogy olyan feladatok várnak rá, amelyekkel nem, vagy csak nehezen tud megbirkózni. Ez magyarázza keménynek látszó ellenállását az őt kiszabadító szándékkal szemben. Ezzel megkezdődött a bíboros sorsszerűnek is nevezhető sodródása az 1956. november 3-án elhangzó, későbbi sok vitát kiváltó beszédéig. Felsőpetényből katonai

* Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar
Email: bertalan.peter@ke.hu

kísérettel indult el, mert a gyorsan változó események között veszélyes volt a fővárosba jutni. Útközben tapasztalhatta a nép lelkesedését, majd a szovjet tankokkal találkozáskor a közvetlen veszélyt érezte. Az október 30-tól november 3-ig tartó időszak Mindszenty sok történelmi fordulatot érintő életében fontos politikai történéssort jelent, amelyekben való személyes részvétele, érintettsége a 20. századi magyar történelem kiemelkedő tanújává, szereplőjévé tette az esztergomi érseket.

A főpapot a Magyar Nemzeti Kormány rehabilitálta. Az ezt tanúsító okiratot Nagy Imre miniszterelnök írta alá. (Balogh, 2015:1014–1022)

A sodródás szó azért kifejező, mert a bíborosnak tájékozódnia kellett, hiszen hosszú ideig élt távol a gyorsan változó világtól. Sok emberrel kellett találkoznia, így ismerhette meg a számára idegen, új országot. Nehezen érthető, az a tény hogy a forradalom és szabadságharc történetének egykori fontos, befolyásos politikai szereplőinek ismeretében az USA tájékoztatási hivatalának sajtófőnöke szerint az Egyesült Államok kormánya a „vaskezű Mindszentyt tartja a legmegfelelőbbnek a miniszterelnöki posztra”. A vélemény mögött Dulles külügyminiszter, a magyar főpapot támogató egyéni szimpátiája állt. (Balogh, 2015:1020)

A magyar kormány 1956. november 1-jén döntött arról, hogy Tildy Zoltán államminiszter és Dobi István, az Elnöki Tanács elnöke tárgyaljanak a bíborossal a béke és a rend helyreállítása érdekében, Mindszenty tegyen nyilatkozatot a magyar kormány mellett. (Balogh, 2015:1021) Az irreális elvárások mögött az az általános nézet állhatott, hogy a hidegháború fagyos légkörében csak az USA tudja a magyar helyzet megoldásához szükséges politikai támogatást megadni, és ehhez a bíboros személyére is szükség van.

1956. november 3-án Mindszenty szűkebb körű püspökkari értekezletet tartott Grósz József kalocsai érsek, Shvoy Lajos székesfehérvári püspök, Pétery József váci püspök részvételével. A három főpap a nehéz helyzetre való tekintettel Mindszentyt óvatosságra kérte. Arról azonban nem tudták meggyőzni, hogy ne nyilvánítsa érvénytelennek az állam és az egyház közötti 1950-es megállapodást. (Balogh, 2015:1026)

A szűk körű tárgyaláson döntöttek a kommunista diktatúrát kiszolgáló békepapok visszahívásáról saját megyéjükbe. Ennek alapján szólította fel Mindszenty a megyéspüspököket, hogy minden békepapot bocsássonak el vezető állásából és rendeljék azokat vissza egyházmegyéjükbe. Ez az intézkedés az ÁEH öt éves munkáját semmisítette meg (Balogh, 2015:1026–1027). A döntés következménye, hogy a forradalom leverése után a Kádár-rendszer a maga pártjára tudta állítani a tárgyaláson részt vevő püspöki kar döntő részét – a Mindszentyhez hű főpapak, köztük Badalik Bertalan veszprémi püspök kivételével. Mindszentynek ezt a lépését a realpolitika szempontjából elhamarkodottnak kell tekintenünk.

Az esztergomi érsek új politikai szerepét reprezentálta, hogy a protestáns egyházak püspökei – Ravasz László református és Ordass Lajos evangélikus püspök – is vállalták a bíborossal a közös eszmeiséget. Mindszenty a Nyugat számára 1956 ezen napjaiban rokonszenves egyéniség volt. Ennek a jelenségnek a következménye, hogy a nyugati karitás központok rendszeresen küldtek segélyküldeményeket a nehéz helyzetbe került magyaroknak.

Mindszenty személye elsősorban a Horthy-rendszer konzervatív, a kommunista diktatúrát gyűlölő dzsentroid, arisztokrata politikusi számára volt szimpatikus. Számuk egyre gyarapodott. Balogh Margit 2015-ben megjelent Mindszenty Józsefről szóló monográfiájában a Horthy-korszak visszatérésének veszélyét látja. (Balogh, 2015:1028–1029)

A forradalom utolsó forrongó napjaiban nem is annyira a Horthy-rendszer restaurációjának kísértete támadt fel, mint inkább a koalíciós korszak hangulatának visszatérése érződött. 1956. október 22. után „sorra alakultak újjá a korábban megszületett pártok, és új pártok is születtek.” A pártok többsége kereszténydemokrata programmal alakult meg. Mindszenty egyre inkább belemerült az aktív politizálásba. A pártalapítási tervek megformálásához a bíboroshoz közel álló Endrédy Vendel főapátot használták fel közvetítőül. „Rómába is olyan hírek jutottak el, hogy a bíboros nem zárkózna el egy szélesebb alapokon álló kereszténydemokrata párt létrehozásától [...], egy papot fel is hatalmazott az előzetes tárgyalásokra” (Balogh, 2015:1030–1031).

Mindszenty 1956-os politikai szerepléseinek kiemelkedő eseménye a rádióban elmondott beszéde. Ekkor került lelki kapcsolatba hazája egész népével. A beszéd sok vitát váltott ki és vált ki ma is. Balogh Margit elemzése az idő távolodtával a legobjektívebb. Ennek az elemzésnek a szempontjai biztosítják a kontinuitás fontos követelményeit.

A börtönből kikerült bíboros számára a Szovjetunió elnevezés, mint földrajzi fogalom idegenül hangzott. Történelemszemléletéhez „orosz birodalom” kifejezés illett. Ezt használta beszédében. Ehhez logikusan kapcsolható a szabadságharc kifejezés, amellyel 1956-os forradalmat jellemezte. A forradalom szót nem használta, történelemszemlélete Magyarország önrendelkezését, szuverenitását tartotta fontosnak. A börtönből kilépő főpap számára a szovjet tankok látványa nem volt újdonság. A főváros háborús képe és az 1945-ös pusztulást idézte fel benne. Ezért érthető, hogy beszédében a termelő munka folytatására, felvételére szólít fel. A szocializmus fogalma számára teljesen idegen. Nem illett bele konzervatív társadalomszemléletébe. Ma is vita tárgya az, hogy Mindszenty milyen államformában képzelte el hazája jövőjét. A Habsburg restauráció nem szerepelt jövőképében. Nagy Imréhez hasonlóan semleges Magyarországbán gondolkodott. Ezzel összekapcsolható logikailag a magántulajdon alapján álló kultúrnacionalista nemzet fogalma. A Habsburg Monarchia elutasítása a korabeli nemzetközi helyzet elfogadását jelenti számára. Nagy Imre világnézeti felfogásáról, politikájának lényegéről nem volt pontos információja ez lehetett a mártír miniszterelnökkel szembeni bizalmatlanságának egyik fő oka. Nagy Imrének a forradalom gyors veresége miatt nem volt ideje ideológiai felfogásának, politikai programjának bővebb kifejtésére. Csupán múltjából lehet bizonytalan következtetéseket levonni világszemléletére vonatkozóan. A bíboros számára pedig Nagy Imre reformkommunizmusa nem volt elfogadható reális alternatívaként. Mindszenty rádióbeszédének legtöbb vitát kiváltó gondolata: „Azt a magyar nép természetesnek találja, hogy nagy múltú és nagy értékű intézményeinkről gondoskodni kell.” Mindszenty nyilatkozatában nem fejtette ki ennek a mondatnak a bővebb értelmezését. Ez az oka az utólagos magyarázatok nagy számának.

Ha a koalíciós időszak kommunista nyomásra kikényszerített egyházellenes intézkedéseire gondolunk – az iskolák államosítása, a hittan oktatásának fakultatívvá tétele, az államosítás – s ehhez utólagosan hozzászámítjuk a rákosi-féle diktatúra későbbi intézkedéseit is, többfajta értelmezésre van lehetőség. Mindszenty szemléletét tekintve az egyház tömegekre gyakorolt hatásának leghatásosabb eszköze az iskola-rendszer. Ezért elfogadható utólagos értelmezésnek az, hogy ő az intézményrendszer-ről való gondoskodáson az egykor hatalmas katolikus iskolarendszer hálózatának visszaállítását érthette. Bár Mindszenty információs forrásai az adott körülmények között gyakran hiányosnak mondhatóak, de tevékenysége során a forradalom utolsó napjaiban sokféle hatás érte. Gyakran találkozott és beszélt politikusokkal. Közvetlen be-

nyomásainak feldolgozására, egy rövid beszédben való összefoglalására nem volt sem módja sem ideje. Ezért sem vádolható szűklátókörűséggel, elfogultsággal. Beszédének napjainkig tartó társadalmi hatása van. Ez az elvitathatatlan történelmi értéke. (Balogh, 2015:1032–1042).

Egyháztörténeti szempontból különös analógiát jelent Mindszenty és Wyszynski történelmi szereplésének megítélése. Ez a magyar és a lengyel katolikus egyház helyzetének összehasonlítására is lehetőséget ad. Balogh Margit is kitér ennek a részletes bemutatására monográfiájában: „Ausztria és Franciaország szentszéki követei egybehangzóan jelentették, hogy Mindszenty szenvedélyes fellépése csökkentette a bíboros hitelét a Szentszék előtt, ellenben hasonló helyzetben került lengyel Wyszynski bíboros mérsékelt és körültekintő, a békepapságnak is megbocsátó hozzáállása sokkal hasznosabb volt az egyház számára. Azt a következtetést, hogy a pápa maga sem értett Mindszentyvel mindenben egyet, abból vonták le, ahogy Wyszynski bíborost dicsérte. Noha a Vatikánhoz közel álló körök tartózkodnak attól, hogy véleményt nyilvánítsanak erről – jelentette a francia szentszéki nagykövet –, mindazonáltal nagyon valószínű, hogy az egyház számára jobb lett volna, ha a bíboros a politikától nagyobb távolságot tart és inkább Varsó sokkal mértéktartóbb magatartását követi” (Balogh, 2015:1043–1044).

Balogh Margit felidézi monográfiájában azokat a lengyelországi eseményeket, amelyet Mindszenty és a lengyel prímás megítélésének eltéréséhez vezettek. 1956. augusztus 26-án a lengyel nemzet fennállásának jubileuma alkalmából csaknem egymillió hívő zárandokolt a Czeszochowában lévő Mária-szentélyhez. Az ünnepségen felolvasták a kényszerlakhelyen őrzött Wyszynski bíboros méltóságteljes szövegét. A bíboros üzenetében a társadalmi békét hangsúlyozta, hajlott a konszenzusra. Ez 1956. december 7-én bekövetkezett. Új megegyezésre került sor az állam és az egyház között. (Az előző megegyezést 1950-ben kötötték meg. Ennek hatására született Magyarországon az 1950-es kényszermegyezmény, amely keményebb feltételeket tartalmazott, mint a lengyel. Ez bizonyítja, hogy Lengyelországban a szerzetesrendek tovább működtek, ugyanakkor Magyarországon nem) Balogh Margit monográfiájában megjegyzi az 1957-es megegyezés eredményeként: „*Ennek a rugalmas, ugyanakkor határozott és következetes politikának köszönhető, hogy a lengyel egyház mindvégig számottevő erő maradt a LEMP (Lengyel Egyesült Munkáspárt) vezetésével szemben.*” (Balogh, 2015:1044). A dőlt betűvel írt mondatot más szerzőtől vette át Balogh Margit a lábjegyzet szerint. A következtetés túl szigorú, hiányzik belőle az objektivitás, inkább szubjektív elítélő értékelés. Balogh Margit realitásokhoz való ragaszkodását igazolja, hogy ezzel az értéköléssel szembe helyezi Mindszenty '56-os szerepének megítélését Franciaország szentszéki követének gondolataival. „Csodálkozást válthatott ki Magyarországon belül és kívül egyaránt, hogy Mindszenty bíboros szavait nem jellemezte az az óvatosság és mértéktartás, mint Lengyelország prímásának megnyilatkozásait. Magyarország bíborosának ilyen megítélése azonban igazságtalan és kegyetlenül kemény. Hogyan lehetne neki felróni azt, ami csupán egy olyan kimerülés megnyilvánulása, amely a legjózanabb fejeket és a legkiegyensúlyozottabb lelkeket is megzavarná!” (Balogh, 2015:1045). A francia szentszéki követtől átvett idézetben is felfedezhető az ambivalencia. Ez az ellentmondás a magyar katolikus egyház 1945-től a rendszerváltásig terjedő történetére jellemző megítélés. Az ellentmondást csak a legfrissebb egyháztörténeti kutatások oldhatják fel. A magyar egyházban a lengyel egyházhoz hasonlóan élt az ellenállás szelleme.

Mindszenty József a kommunista diktatúra elleni harc ikonjává vált a Szovjet-unió uralma alatt álló Köztes-Európában.

1956-os forradalom és szabadságharc alatt a politikai közvélemény, valamint a politikusok egy része is iránymutatónak tekintette a börtönéből kiszabadított bíboros személyét. Az '56-os forradalom alatt a rádióban elmondott beszéde fontos történelmi mérföldkőnek tekinthető, amelyet a közvélemény politikai aspektusból is megkerülhetetlennek tart. Mindszenty József egész életében befolyásolta az 1945 utáni magyar történelem folyamatait. A szovjet fegyveres erő szertefoszlatta a forradalom alatt kialakított reményeket, Mindszenty az újabb letartóztatás elől az USA nagykövetségére menekült itt talált menedéket 1971-es távozásáig, amikor is a nagyhatalmak megegyezésével és a Vatikán támogatásával elhagyhatta az országot. Ez nem önkéntes emigráció volt, hiszen Mindszenty nem akarta hazáját elhagyni. Ma is vita tárgya a bíboros távozása abból a szempontból, hogy a közreműködőknek mekkora és mennyi szerepe volt az eszményeit feladni nem akaró bíboros kényszeremigrációjában. Az USA nagykövetsége által nyújtott menedék szobafogságot és elszigeteltséget jelentett Mindszenty számára. A külvilággal szigorúan ellenőrzött és korlátozott kapcsolatban volt. A nagykövetség épületének közelében egy készenlétben tartott személyautó és az ott őrködő biztonságiak jelenléte bizonyította, hogy a Kádár-rendszer nem engedi az esztergomi érseket illegálisan, titokban távozni az országból. Az USA számára Mindszenty személye egy darabig döntő bizonyíték volt a vallásszabadság korlátozására. Az élő bizonyítékot a diktatúra fontos és megsemmisítendő ellenségnek tartotta. A politikai légkör enyhülése miatt a bíboros személye idővel azonban kényelmetlenné vált az USA számára is. Ugyanakkor a szovjet vezetés is el akarta távolítani az élő, de politikai, diplomáciai passzivitásra kényszerült bíborost a nagypolitika nemzetközi színpadról. A magyar kormány és a Vatikán között folyó tárgyalások eredményeként megszületett 1964-es részleges megállapodás egyik fontos pontja volt Mindszenty távozása az országból. Erre azonban csak később kerülhetett sor.

Mindszentynek a nagykövetségen töltött éveiről, a bíboros állandó lelki küzdelméről Somorjai Ádám OSB és Zinner Tibor szerzőpáros *Szeizmográf a Szabadság* téren c. monográfiája alapján alkothatunk képet.

Mindszenty magányában belső emigrációra kényszerült. Csupán az Egyesült Államok elnökéhez és külügyminiszteréhez írt leveleiből értesülhetünk szenvedéseiről, lelki küzdelmeikről. Bár a világtól elszigetelődött, közvetlen élményei nincsenek a történelemsíkról, de a sajtóból többé-kevésbé pontosan értesült azokról. A megtorlás éveiben ő is szenved, belső vívódásainak, kálváriájának pszichológiai kivetülései, máig ható megkerülhetetlen primer történelmi forrásoknak tekinthetők levelei. Az USA diplomáciájának vezetői ezekre csak áttételesen reagáltak. Lehallgató készülékek segítségével a belbiztonsági erők a követség életének minden mozzanatáról tájékozódni tudtak. Ezért írásbeli úton és telefonkapcsolat segítségével nem válaszolhattak a bíboros leveleire. Mindszenty levelei egyirányú írásbeli reflexióknak tekinthetők a külvilág történéseire. Ebben az időszakban ez különösen igaz, mivel a bíboros tétlen szemlélődésre kényszerült.

A híres beszédre a Kádár-kormány az ún. Fehér Könyvvel reagált. Mindszentyt több aspektusból támadták:

„I. egy Őszentségének, a pápának, valamint Vatikánnak tulajdonított kritikával,

II. A következő állításokra alapozott kritikával, miszerint

A) 1956. november 3-i rádióbeszédében,

- 1.) követelte az egyházi javak visszaadását,
 - 2.) sürgette egy Katolikus Párt létrehozását,
 - 3.) szembe fordult a Nagy-kormányral,
 - 4.) a Nagy-kormányt bukott rendszer szárnalmas örökösének titulálta;
- B) más megalapozatlan állítások szerint
- 1.) felajánlotta lemondását,
 - 2.) amit XII. Pius pápa nem volt hajlandó elfogadni,
 - 3.) ehelyett arra utasította, hogy kérjen politikai menedékjogot az amerikai követségen,
 - 4.) Kádár hiába próbálta elnyerni látogatását,
 - 5.) egyetlen ambíciója megírni egy könyvet,
 - 6.) fontos értesüléseket küldött a Vatikánnak” (Somorjai–Zinner 2010:23).

Mindszenty Dulles külügyminiszternek küldött levelében reagált a vádakra. A Kádár-kormány nyilatkozatát pontról pontra keményen cáfolta. A cáfolat nem jelent meg a világsajtóban, mert: „Az amerikai álláspont szerint nem szabad belebonyolódniuk a bíboros politikai konfliktusaiba a magyar kormányral. Valójában – szemben a bíboros sugallta értékítélettel – úgy vélték Washingtonban, hogy az ügy nem nagyon komoly, a./ emlékeztetője mellékletekkel együtt megérkezett a külügyminiszterhez; b./ a magyar kormány által közzétett Fehér Könyv alig kapott hitelt; c./ a Department úgy véli, hogy nem szolgálja érdekeit a Fehér Könyvnek tulajdonított további érdeklődés; d./ az ENSZ magyar különbizottságának beszámolóját a közeljövőben teszi közzé és a Department bízik abban, hogy a magyar forradalomról igaz képet fog adni és teljes mértékben visszautasítja a magyar Fehér Könyv változatát” (Somorjai–Zinner 2010:25).

Az amerikai nagykövetségen való tartózkodás első két évében a legtöbb szenvedést az jelentette számára, hogy „szabadságharc” résztvevői ellen indított bosszú és terrorhadjárat ellen nem tudott mit tenni. Leveleivel külön ostromolta az USA vezetését. Idézetek hosszú sorával lehetne igazolni dokumentumszerűen, hogy világosan látja nemzetközi szinten mennyire érdektelen a diplomácia számára: „a jelenlegi politika a kivárára és a dolgok maguktól való tovább fejlődésére épül. A vasfüggöny túloldalán lehet ugyan várni, de a Nyugat rá fog jönni, hogy semmi sem nyer a várakozás alatt. A vasfüggöny innenső oldalán nehéz a várakozás. Itt halált és megsemmisülést jelent.” (Somorjai–Zinner 2010:28). Az ENSZ ötös bizottsága 1957. január 10-ei felállítása után sokáig nem tudott eredményt elérni, folytatódtak a kivégzések, a letartóztatások.

Mindszenty levelét, amelyet 1957. május 4-én küldött az elnöknek másik két levelével együtt tudomásul vették és közölték a bíborossal, hogy átadták az elnöknek. Arról is tájékoztatták, hogy az USA lépéseket tett abba az irányba, hogy a bíboros követségen való tartózkodását meghosszabbítják.

Mindszenty értesült a halálos ítéletekről is, ezeket is megemlíti leveleiben. Nagy fájdalma, hogy az ENSZ nem tud fellépni a Kádár-rendszer ellen. Hosszú levélben foglalkozott nemzeti, történelmi tragédiáinkkal, a trianoni békekötéssel. Történelmi tájékozottsága igen jó volt. Belátta azt is, hogy 1956. október 23. és november 3. között nem lehetett számítani az ENSZ- békefenntartók érkezésére, mint Koreában. (Somorjai–Zinner 2010:33–35)

A forradalom leverése utáni véres terror nem volt tartható sokáig. Mindszenty élő tiltakozást jelentett Kádár János és MSZMP nómenklatúrája számára. Valahogy be kellett bizonyítani, hogy a magyar katolikus papság többsége, főleg az egyházi vezetés a rendszer mellett áll. Így lehetett ellensúlyozni Mindszenty még meglevő befolyását a politikára. A békepapi mozgalomban résztvevő papok megalkudtak a Kádár-rendszerrel, hogy magasabb pozíciókat kaphassanak az egyházban. Erre az 1964-ben az állam és az egyház által megkötött részleges egyezmény adott lehetőséget. Mindszenty a békepapokat árulóknak és megalkuvóknak tartotta. A Helikon Kiadó gondozásában 2015-ben megjelent *Emlékirataim* c. életrajzi monográfiájában a számára talán egyik legelfogadhatatlanabb békepap, Beresztóczy Miklós alakjára így emlékezik vissza, felvázolja a békepapok káros tevékenységeinek következményeit is: „Mi sem jellemzi jobban a magyar katolicizmus helyzetét, siralmasságát, mint ez az esemény. A katolikus Egyház iskoláiban nem a püspöki kar, hanem elszegődött exkommunikált (kiközösített) papokkal dolgozó ateista kormányzat rendelkezik. Ezeknek van küldetésük a Sától, hogy botránkoztassák vagy megbántsák a híveket. Évekkel ezelőtt Beresztóczy tanítani akart Nyíregyházán a gör. szert. Szemináriumban. Dudás püspök meztagadta. Beresztóczy nem hagyta annyiban. A püspököt behívták a rendőrségre. Öt órán át vallatták. Ma már ilyesmi nincs a magyar püspökökkel, de kikapcsolásukkal, kormányhatalommal jelennek meg az egykori püspöki vezetés alatt álló intézményekben. Körlevelet még püspökök adnak ki, de békepapi zsargonban.” (Mindszenty, 2015:653).

Mindszenty bonyolult karakterének legfontosabb vonásait mutatja az 1956-os forradalom alatti és utáni magatartása. Ezzel is igazolta emberi nagyságát és vált a magyar történelem egyik kiemelkedő személyiségévé.

Irodalomjegyzék

Balogh Margit: *Mindszenty József (1892–1975)* II. kötet, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Budapest, 2015.

Somorjai Ádám OSB, Zinner Tibor: *Szeizmográf a Szabadság téren. Mindszenty bíboros levelezése az USA elnökeivel és külügyminisztereivel 1956–1971*. Hamvas Béla Kultúrakutató Intézet, Budapest, 2010.

Mindszenty József: *Emlékirataim*. Helikon Kiadó, Budapest, 2015.